

John Steinbeck

Gazap Üzümleri

Türkçesi: Belkıs Dişbudak

Roman

1

Giderek seyreden son yağmurlar Oklahoma'nın kızıl topraklarını ıslatırken, boz topraklı kesiminin bir kısmına ancak değdi, üstelik çatlak toprağın içine pek de işleyemedi. Yüzeyden akan dereciklerin izleri üstünde sabanlar hemen gidip geldi. Yine de bu kadarcık yağmur sayesinde bile mısırlar çabucak boy attı; yol kenarlarında dağınık ot kümeleri belirdi, hem koyu kızıl topraklar, hem de boz topraklar yeşil bir örtü altında görünmez oldu. Mayısın sonunda gökyüzü solgun bir renk aldı, bahar boyunca uzun süre çakılı durup kalan pamuk gibi bulutlar dağılmaya başladı. Büyüyen mısırların üzerine her gün kızgın güneş düşe düşe sonunda tüm yeşil sürgünlerin iki yanı da kahverengiye dönüşmeye başladı. Bulutlar gözüktü, kayboldu, bir süre sonra denemekten vazgeçtiler. Otlar kendilerini koruyabilmek için yeşil renklerini koyulaştırdılar, çevreye yayılmaz oldular. Toprağın üzeri ince, sert bir kabuk bağladı. Gökyüzünün rengi ağarırken toprak da soldu, kızıl bölümler pembeleşti, boz bölümler beyazlaştı.

Yağmurun açtığı su yataklarını tozlar doldurdu. Köstebekler, iri karacalar dolaşırken küçük heyelanlar başlattılar. Taze mısırların yaprakları her gün kızgın güneşi yiye yiye sertliklerini, dikliklerini kaybettiler. Önce büküldüler, sonra orta damar zayıflayınca her yaprak başını aşağıya sarkıttı. Haziran geldiğinde güneş daha da kızdı. Mısır yapraklarındaki kahverengilikler genişledi, yaprağın orta damarına doğru ilerledi. Yaban otları kurudu, kendi köklerine doğru büküldüler. Hava yoğunluğunu kaybetti, gökyüzü iyice soldu, toprak da her geçen günle birlikte beyazlaşmasını sürdürdü.

Irgatların gidip geldiği yollarda toprağı tekerler öğütüyor, at nalları dövüyordu. O zaman toprağın kabuğı çatladı, bir toz tabakası oluşturdu. Kıpırdayan her şey o tozu havaya kaldırıyordu. İnce toz tabakası yayaların beline kadar yükselirken at arabaları kenar korkuluklarının tepesine dek toza gömülüyor, otomobiller ise artlarında kaynayıp köpüren bir bulut bırakıyorlardı. Çok uzun sürüyordu kalkan tozun yere inmesi.

Haziran yarılındığında Teksas'tan ve Meksika Körfezi tarafından koca bulutlar çıkageldi. Ağır, yağmur yüklü bulutlardı bunlar. Tarlalarda çalışan adamlar başlarını kaldırıp o bulutlara baktılar, havayı kokladılar, tek parmaklarını ıslatıp havaya kaldırarak rüzgârın yönünü anlamaya çalıştılar. Bulutlar geldiğinde atlar da huysuzlanıyordu. Ama yağmur yüklü bulutlar birkaç damla bırakıp hızla başka diyarlara doğru kaydı. Peşlerinde yine solgun bir gökyüzü kaldı. Güneş yine alev alevdi. Düşen damlacıkların tozlar üzerinde açtığı çukurcuklar ve mısır yaprakları üzerinde tozsuz, yıkanmış benekler kaldı, o kadar.

Yağmur bulutlarının ardından yumuşak bir rüzgâr geldi, onları kuzeye doğru sürüp uzaklaştırırken kuruyan mısırların yapraklarını hıştırdattı. Bir gün böyle geçti, sonra rüzgâr arttı. Dengeli, düzenli biçimde, fırtınalarla noktalanmadan hızlandı. Yollardaki tozlar havalanıp etrafa yayıldı; önce tarla kenarlarındaki otların üzerine, sonra da ekili kısımlara indi. Rüzgâr şiddetini artırıp, enikonu sertleşti, mısır tarlalarındaki kabuklaşmış toprakları çözmeye uğraştı. Gökyüzü, yükselen tozlar yüzünden yavaş yavaş karardı; rüzgâr toprağı yokladı, tozu gevşetti, alıp götürdü. Derken toprağın kabuğı parçalandı, tarlalardan du-man gibi tozlar havaya yükselmeye başladı. Mısırlar rüzgârın önüne dikiliyor, kuru, hışırtılı sesler çıkarıyordu. Tozların ince olanları artık hiç yatışmıyor, gittikçe kararan gökyüzünde kaybolup gidiyorlardı.

Rüzgâr daha da şiddetlendi, taşların altını süpürdü; samanları, ölü yaprakları, hatta ufak toprak parçalarını uçurup tarlalarının üzerinden sürükledi. Hava da gökyüzü de koyulaştı;

güneş aradan kızıl kızıl parlar oldu; hava, acıtan, batan bir hal aldı. Geceleri rüzgâr toprağın üzerinde daha da hızla yarışa kalktı, mısırların küçük köklerinin çevresine kurnazca dalışlar yaptı, mısırlar zayıflamış yapraklarını kullanıp rüzgârla savaştılar ama sonunda kökleri söküldü, her bir mısır bitkisi toprağın üzerine yorgun argın serilip rüzgârın yönünü işaret eder biçimde kaldı.

Şafak söktü ama gündüz olmadı. Kurşuni gökyüzünde kızıl bir güneş belirdi. Donuk, paslı bir halka gibi. Pek ışık vermiyordu. Akşam güneşi gibiydi. Gün ilerlerken ortalık daha da karardı, rüzgâr devrik mısırların üzerinde çığlıklar attı, koşturdu durdu.

Halk, kadınıyla erkeğiyle evlerine kapandı. Dışarı çıkarken burunlarına mendil bağlıyor, gözlerini korumak için yanları kapalı gözlük takıyorlardı.

Gece bastırduğunda ortalık kapkara kesildi. Yıldızlar toz tabakasını delip ışıklarını yollayamıyor, pencerelerden dökülen aydınlık da herkesin kendi bahçesinin dışına bile uzanamıyordu. Artık tozlar havayla yarı yarıya karışmış, ortaya bir hava ve toz bulamacı çıkmıştı. Evler sımsıkı kapalı, kapı ve pencere çevrelerine bezler sokuluydu ama, tozlar yine de gözükmeden giriyor, sandalyelerin, masaların, kap kacağın üzerine çiçek tozu gibi çöküyordu. İnsanlar omuzlarından toz silkiyorlardı. Kapı eşiklerinde ince toz çizgileri oluşuyordu.

Gece yarısı rüzgâr çekip gitti, toprak sessiz kaldı. Tozlu hava, sisten daha beter boğuyordu sesleri. İnsanlar rüzgârın dindiğini yataklarında yatarken duydular. Ses kesilir kesilmez uyandılar. Hiç kıpırdamadan yatıp sessizliği dikkatle dinlediler. Derken horozlar öttü, ama sesleri boğuk geldi. İnsanlar yataklarında tedirgin tedirgin kıpırdanıp, sabah olsa diye beklediler. Havadaki tozun yatışması için çok zaman geçmesi gerektiğini biliyorlardı. Sabah olduğunda tozlar sis gibi asılı kalmıştı havada. Güneş de taze kan gibi kıpkırmızıydı. Gün boyu gökten toz elendi durdu. Ertesi gün de elendi. Yerleri düzgün bir battaniye gibi örttü. Mısırların, çit direklerinin, kabloların üzerine, damlara oturdu; oturları, ağaçları kapladı.

İnsanlar evlerinden çıkınca o sıcak ve batıcı havayı koklayıp hemen burunlarını kapadılar. Çocuklar da çıktı evlerden. Fakat yağmur sonrasıymış gibi koşup bağırmadılar. Erkekler çitlere yaslanıp, mahvolan mısırlara baktılar. Artık mısırlar hızla kuruyordu. Toz tabakasının altından azıcık yeşil bir renk belli oluyordu. Erkekler sessizdi. Pek hareket de etmiyorlardı. Kadınlar da evlerinden çıkıp erkeklerinin yanında durdular... acaba adam bu sefer yıkılacak mı diye sezgileriyle yokladılar. Gizliden gizliye erkeklerinin yüzünü inceledi kadınlar. Giden mısır olsundu, önemi yoktu. Yeter ki geriye başka bir şey kalsın. Çocuklar yakınlarda duruyor, ayaklarının çıplak başparmağıyla yerdeki tozun üstüne resimler çiziyorlardı. Onlar da sezgileriyle çevreyi yokluyor, acaba kadınlarla erkekler yıkılacak mı diye anlamaya çalışıyorlardı. Kadınlarla erkeklerin yüzlerini kaçamak bakışlarla incelediler, sonra parmaklarıyla toza dikkatli çizgiler çizmeye koyuldular. Atlar, su içmeye yalaklara geldi, suyun üstüne oturmuş tozları yok etmek için burunlarından hava üflediler. Bir süre sonra bakıp duran erkeklerin yüzündeki şaşkın ifade silindi, yerine katı, kızgın, dirençli bir ifade geldi. Kadınlar o zaman kendilerini güvende hissetti; erkeklerinin yıkılmayacağını anladılar. Sonra hemen, "Ne olacak şimdi?" diye sordular. Erkekler buna, "Bilmem!" diye cevap verdi. Ama ziyanı yoktu yine de. Kadınlar artık korkulacak bir şey olmadığını biliyordu. Bakınıp duran çocuklar da biliyordu. Erkekler yıkılmadıkça, gelebilecek hiçbir kötülüğün dayanılmaz olmayacağını kadınlar da çocuklar da biliyordu. Kadınlar evlerine, işlerinin başına döndü; çocuklar oynamaya başladı ama, önce yavaş yavaş, oldukça temkinli başladılar. Gün ilerledikçe güneşin kızıllığı azaldı, toz kaplı toprağı kavurmaya koyuldu. Erkekler evlerinin eşiklerinde oturuyordu. Elleri durmadan ufacak değneklerle, taşlarla oynamaktaydı. Kıpırdamadan oturuyorlardı öylece... düşünüyor, kafalarında tartışıyorlardı.